
ИНОВАТИВНОТО УЧИЛИЩЕ – (НЕ)ОБХОДИМОСТ, ВЪЗМОЖНОСТ ЗА ПРОМЯНА ИЛИ АЛТЕРНАТИВЕН МОДЕЛ В БЪЛГАРСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ

проф. д-р Мария Ст. Алексиева
Бургаски свободен университет

THE INNOVATIVE SCHOOL - (NO) CIRCUMSTANCES, THE POSSIBILITY OF CHANGE OR AN ALTERNATIVE MODEL IN BULGARIAN EDUCATION

Prof. Mariya Aleksieva PhD
Burgas Free University

Анотация: Счита се, че една иновация е стратегическа, когато излиза извън рамките на конкретното училище, в което се случва, когато вдъхновява и други организации да я прилагат по сходен начин спрямо собствените си възможности и условия. Само при достатъчно количествено натрупване на иновации в образователния процес във всяко едно българско училище можем да говорим за качествена промяна в българското образование.

Към настоящия момент основните иновативни политики в образованието са насочени към преход:

- от класна стая центрирана към учителя в класна стая, в центъра на която е ученика;
- от един единствен път на придобиване на знания, умения и отношения, към множество пътища;
- от единна медийна среда към мултимедийна среда;
- от изолирана работа, към работа в сътрудничество между педагогическите специалисти;
- от доставка на информация, към обмен на информация;
- от пасивно слушане в класната стая към активен диалог в нея;
- от откъслечно въвеждане на информационните технологии към тясна връзка между ИКТ и нови образователни теории за преподаване и учене.

Ключови думи: Иновация, иновативно училище, образование, учене, знания, умения, отношения, ценности, компетентностен подход, трансверсален подход.

Abstract: An innovation is considered strategic when it goes beyond the particular school in which it occurs, when it inspires other organizations to apply it in a similar way to their own capabilities and conditions. Only with sufficient quantitative accumulation of innovations in the educational process in any Bulgarian school can we speak of a qualitative change in Bulgarian education.

At present, the main innovative policies in education are aimed at transition:

- from a classroom centered to the teacher in a classroom centered on the student;
- from a single path of acquiring knowledge, skills and attitudes, to multiple paths;

- *from a unified media environment to a multimedia environment;*
- *from isolated work, to work in collaboration between pedagogical specialists;*
- *from delivery of information to exchange of information;*
- *from passive listening in the classroom to active dialogue in it;*
- *from a fragmented introduction of information technology to a close link between ICT and new educational theories for teaching and learning.*

Keywords: *Innovation, innovative school, education, learning, knowledge, skills, attitudes, values, competence approach, transversal approach*

„Ако самото образование беше в състояние да постига подобни резултати, нямаше да има нужда от алтернативи”

Сър Кен Робинсън

Дигитализацията на съвременния свят е важен фактор, който оказва влияние върху всички сфера от живота. Може да се твърди, че училищата, които прилагат компетентностен подход подготвят ефективно децата за предизвикателствата на 21-ви век. Тези училища се характеризират с едно ключово качество – иновативност.

Иновативността в образованието се отличава с няколко критерия, които гарантират качество на образователния процес:

- разчупване на учебното съдържание и активни връзки между предметите;
- вдъхновяващи учители, които търсят новото, използват съвременни преподавателски методи и споделят опита си;
- отчитане индивидуалността на всяко дете;
- стимулиране на креативност;
- разширяване на учебната среда извън класната стая и разбира се включването на родителите и обществото.

Дискусиите, които се водят по отношение на иновативното училище са актуални и интригуващи, защото:

- в този тип училище се залага на съвременни иновативни подходи, методи и форми за организиране на педагогически взаимодействия;
- в мисията на иновативното училище е заложена идеята да изгражда личности, които притежават знания, умения, отношения и ценности, адекватни на съвременното дигитално информационно общество;
- подготвя учениците да бъдат конкурентоспособни за професиите на бъдещето.

Заложеното в ядрото на иновацията съчетание от развитие на дигиталната компетентност и интегриран подход в обучението отговаря на необходимостта от компетентности от комплексен тип, характерни за дигиталната трансформация на съвременния свят.

Ключова дума в описанието на новия модел училище е „промяна“.

В какво се изразява промяната?

С възпитание на поведение, свързано с по-добро ориентиране в обкръжаващата среда, с по-активна гражданска позиция.

С развиване на креативността и въображението, които са естествено състояние на децата, особено в началния етап на обучение. Родителите очакват образователните институции да „позволят“ на децата им да развиват тези свои таланти, така че на

един следващ етап да са добре ориентирани в различните житейски ситуации и да са подготвени със знания, умения и отношения, които ще им дадат възможност успешно да се реализират.

Промяната има за цел да направи съвременното училище не само по-привлекателно и приятно за учениците, но и да даде възможност на учителите да работят в учеща среда, която създава условия и възможности за качествен образователен процес.

За нуждата от промяна в образованието се говори на различни управленски нива и дискуссионни форуми. Тя е заложена и в новия Закон за предучилищното и училищното образование, в сила от 01.08.2016 г. През 2017 г. се създаде механизъм и се публикуваха първите Насоки за кандидатстване за включване в мрежата на иновативните училища на България за учебната 2017/2018 година. Назрял е моментът, в който модерните практики в образованието, за които у нас повече се говори, но трудно намират своето място, да се приложат в реална учебна среда. Да се даде възможност на креативните директори и учители да реализират своите идеи и добавяйки стойност към вече изграденото, да създадат едно актуално, отговарящо на очакванията на съвременните деца, образование.

Тезата, която защитавам в настоящата публикация е, че *иновативното училище е не само алтернативен модел за промяна в българското образование, но е и качествена възможност за реализиране на това необходимо преобразяване.*

За доказване на формулираната теза е проведено кратковременно изследване, в рамките на което бяха изведени доказателства, че иновацията, свързана с прилагане на компетентностния подход, организирането на учеща среда и прилагането на иновативни методи на преподаване дават възможност на учениците да усвоят комплексни знания по изучаваните научни области, да формират умения и отношения, свързани:

- с **аналитичното и критичното мислене**: умението да се подхожда към проблемите от различни гледни точки, да се предизвиква мислене и да се виждат връзките между проблемите;
- с **предприемачество и креативност**;
- с **различни начини за учене**, което са важни за личностното развитие – в училище и в професионалния свят, където гъвкавостта е ключова.

За да се справят със сложните, мултидисциплинарни въпроси по гъвкав начин, децата трябва да се научат да си **сътрудничат** с други деца и хора с различен произход, култура и възпитание. **Компетенциите в областта на културата и на творческите изяви** са важни, както и способността да се оценяват и разбират музиката, литературата и визуалните изкуства или себеизявата чрез тях. **Компетенциите в областта на математиката** са необходими в ежедневието, както и разбирането за естествения свят и способността знанията и технологиите да се прилагат в различни ситуации. В момента особено актуално е формирането на **дигитални компетенции**, което насочва вниманието към това учениците да се научат, как да взаимодействат по възможно най-добрия начин с тези инструменти в училище и извън него. Същевременно с това се развиват ключови компетентности и умения на учениците да прилагат придобитите знания в разбиране на заобикалящия ги свят и в откриване на своите таланти, така че да се превърнат в удовлетворени личности, активни и творчески граждани на съвременното общество.

I. Парадигма и проблеми за разрешаване в съвременното образование

За да имаме иновация, трябва да имаме проблем, на който да търсим решение чрез позитивна промяна на статуквото. Иновацията в образованието възниква като отговор на обществената необходимост от обучение на цялата човешка същност; от изграждането на създатели, а не само потребители; от гъвкави личности, способни да се учат в активно променяща се среда.

Навсякъде по света високоефективната система на образование е от ключово значение за националната икономика и нейната конкурентоспособност. Учебните стандарти следва да са максимално високи, затова училищата трябва да дадат приоритет на предмети и методи на обучение, съобразени с тези стандарти. [6,15]

До момента формалното образование включва максимална стандартизация на трите основни елемента: учебна програма, преподаване на учебно съдържание и оценяване. Преобладаващите национални учебни планове и програми са основани на идеята за отделните учебни предмети. В образователната система тези предмети са заложили в определна йерархия. Най-високо са поставени езиковата грамотност и математиката, а напоследък и ключови дисциплини като технологии, природни науки и конструктивна дейност. Следват хуманитарните, включващи история, география и социални науки. На по-ниско място обикновено са поставени дисциплини като изкуство, музика, физическо възпитание, танци, драма, дизайн. [6,17]

По отношение на преподаването формалното образование все още предпочита прекия трансфер на знания, насочен към целия клас, а не работата по групи. До голяма степен се отнася скептично към креативността, личното отношение и невербалните модели на работа, както и към ученето чрез откривателство и въображение.

По отношение на оценяването, стандартизиращият подход набляга на формалните писмени изпити, както и на широкото прилагане на тестове, включващи въпроси с избор на един от няколко предложени отговора. Подходът е скептичен към възлагане на курсови работи, използване на портфолио, тестове с отворени въпроси, оценяване между учениците, както и към другите оценъчни подходи, които по-трудно се проверяват количествено.

Една от целите на тестовете е повишаване на конкуренцията между ученици, учители и училища въз основа на презумпцията, че така се повишават стандартите. В тази нова среда учениците се конкурират помежду си, учителят бива оценяван най-вече въз основа на техните резултати, а училища и инспекторати заедно се борят за повече ресурси. Стандартизираните тестове влияят на разпределението на финансите, на атестирането на учителите и на относителната свобода или зависимост на училищата от нечие ръководство. [6,18]

Така че, ако тенденциите към стандартизиране бяха проработили според първоначалния им замисъл, едва ли щеше да е нужно да се налагат реформи, промени в системата на образованието. За съжаление обаче световната статистика сочи други резултати. През 2012 г. 17% от завършващите средно образование в САЩ не са способни да четат и да пишат добре, допускат правописни, граматически и пунктуационни грешки, под Второ равнище според скалата на PISA (Програмата на ОИСР за международно оценяване на уменията). Грамотността на 50% от възрастното население на страната е под Третото равнище. [6,19]

По отношение на ниво на грамотност България води негативната класация в Европа по дял на 16-годишните ученици с ниво 1 и по-ниско по критерия „способност за четене“. Според Европейската комисия, 41% от българските ученици не са напълно грамотни. Достатъчно висок е и процентът средно за страните от Евро-

пейския съюз – 19%. С най-добри резултати по този показател са учениците в Естония (9,1%), Ирландия (9,6%) и Полша (10,6%). Във Финландия този процент е само 8,1% и това не е никак случайно. Целият свят наблюдава реформите, които се извършват в образователната система на Финландия през последните години.

Проблемите не са свързани единствено с основните умения – четене, писане и смятане. Учениците в САЩ, Европа и България изпитват трудности да отговорят правилно на въпроси дори от елементарна обща култура. Според изследване на „Нешънъл Джиографик“ (National Geographic) 21% от американците на възраст 18-24 години не могат да посочат Тихия океан на картата на света, а общо 65% от анкетираните не могат да открият Великобритания на картата.

Статистиката все по-ясно очертава тенденцията, че стандартизираното образование не отговаря на икономическите предизвикателства на времето. Безработицата сред младите хора в световен мащаб бележи рекордно високо ниво. Близко 600 милиона от хората по света на възраст между 15 и 24 години са безработни. В историята това е най-високият регистриран брой безработни младежи – почти 13% от хората на тази възраст. За периода 2008-2013 г. младежката безработица в Европа нараства драматично, достигайки почти 24%. [6,20]

Според данни на Евростат, в България хората между 15 и 24 години, които нито учат, нито работят са 25% за 2014 г. Най-малък е дялът (8-10%) на неучещите и неработещите младежи в Исландия, Норвегия, Швеция, Дания, Швейцария, Люксембург, Холандия, Австрия и Германия. [15]

Както навсякъде по света, така и в България нивото на заетост в огромна степен се определя от нивото на образователна квалификация. За висококвалифицираното население заетостта е над 80%, за средноквалифицираното – над 65%, а за нискоквалифицираното – под 30%. За групата на младите хора (15-34 г.) е налице много по-ниско от средното за Европейския съюз ниво на заетост, особено за младежите с ниско или без образование (5% за България при средно за ЕС 18%). [16]

От посочените статистически данни става ясно, че системите за масово образование все още налагат строги правила и стандарти, към които учениците да се приспособяват. Изисква се приспособяване към учебния план и програма, към стандартното обучение и оценяването. Днес, обаче, търсенето на интелектуалния труд с цел креативност и създаване на добавена стойност значително се повишава.

През 2004 г. Ай Би Ем (IBM) публикува изследване за това, какви качества търсят съвременните мениджъри в своите служители. Интервюирани са 1500 бизнес ръководители от осемдесет страни. Двете най-важно качества са *адаптивност към промяна* и *креативност при създаване на нови идеи*. [6,24]

Все по-ясно става, че съвременните общности и училища се нуждаят от различен тип образование, основани на максими, различни от тези на стандартизирането в образованието. За да постигнем това, трябва да помислим, как радикално да променим както съществуващата, така и бъдещата училищна практика, да излезем от стария индустриален модел и да приложим нов, основан на коренно различни принципи и практики. [6,30]

Образованието може да се подобри само, когато започнем да гледаме на него както на жива система, когато разбираме, че в някои условия хората се развиват добре, а в други – не. [6,48]

Сър Кен Робинсън в своята книга „Креативните училища“ прави аналог на образованието с органичното земеделие и формулира четири основни принципа, заложили в съвременния тип образование, от който се нуждаем:

- **Здраве.** Органичното образование акцентира върху интелектуалното, физическото, духовното и социалното развитие и благосъстояние на ученика.
- **Екология.** Органичното образование признава жизнената взаимовръзка на всеки един от тези аспекти на развитие за всеки ученик и за обществото като цяло.
- **Справедливост.** Органичното образование развива индивидуалните способности и потенциала на всеки ученик независимо от различните обстоятелства и уважава ролята и отговорността на всеки, който работи и се занимава с него.
- **Грижа.** Органичното образование създава оптимални условия за развитие на учениците въз основа на практиката, всеотдайността и мъдростта на опита.

Най-добрите училища винаги са спазвали тези принципи. И ако те се приложат повсеместно, революцията в образованието, от която се нуждаем, ще се случи. Защото задачата, пред която сме изправени, не е да се увеличават резултатите за сметка на включването на учениците в процеса; задачата е да бъдат накарани училищата да оживеят, да бъде създадена подходяща култура за това. Там е смисълът на принципите. [6,48]

Основната задача на училището е да създаде условията, които ще заздравят връзката между ученици и учители, което на свой ред е предпоставката да се случи „революцията в образованието”. Пътят към тази цел минава през следната система от задачи, според Кен Робинсън:

- Най-фундаменталното ниво в образованието изисква създаването на *условия*, позволяващи на учениците да искат и да могат да учат. Всичко останало следва от тук.
- Следващата стъпка е осъзнаването, че ролята на *учителите* е да помагат на учениците в процеса на учене. Доброто изпълнение на тази роля само по себе си е изкуство.
- Ролята на *училищните директори* е да създадат условия, позволяващи на учителите да изпълняват тази си роля. От изпълнението ѝ зависят успехът на лидерството и културата в училището.
- Ролята на *политиците* е да създават условия на местно, регионално или национално ниво – в зависимост от степента си на отговорност – позволяващи на директорите на училища да изпълняват правилно задълженията си.

В системата на финансираното от държавата образование трябва да има консенсус, какво и защо трябва да се преподава, както и за начините, по които учителите и училищата следва да отчитат качеството на онова, което правят. [6,73]

Точно това разбиране за взаимодействието между преподаване и учене изгражда същността на концепцията за „Силата на ученето”. Един от създателите и основните привърженици на тази концепция е британският учен Глен Клакстън. Според него изграждането на силата на учене означава „да се помогне на младите хора да станат подобри обучаващи се както в училище, така и извън него. Да се изгради култура в класната стая и респективно в училището, която систематично да създава навици и нагласи, позволяващи на младите хора да преодоляват трудности и несигурност, при това спокойно, уверено и креативно.” Според Клакстън учениците, които са по-уверени в своите способности за учене, учат по-лесно и по-добре. Те работят по-упорито и с повече желание, представят се по-успешно при изпитване и външни оценявания. [6,110]

Всички тези идеи са заложили в иновативните училища като алтернативен модел за промяна в образованието в света и в България.

II. Категорията „иновация“. Иновативните училища като структурни иновации в Закона за предучилищното и училищното образование

Категорията „иновация“ се определя като „нова идея, метод или средство“ [7] и „промяна, която създава ново измерение за действие“ [7].

Иновацията в сферата на образованието се дефинира като процес, при който „нещо ценно се извлича от знанията и уменията чрез генериране, развитие и прилагане на идеи за създаване на нови или подобрени продукти, процеси и услуги“ [7]. Изхождайки от този ред на мисли можем да твърдим, че иновациите в училищната институция са ориентирани към промяна:

в начина на организиране на педагогическите взаимодействия между „учители-ученици“;

в начина на организацията и управлението на самите образователни институции;

в използването на подходи и методи, които водят до генериране на идеи;

в крайните продукти от дейността на учениците – проекти, албуми, презентации, програми, фото истории и др., които отразяват познаване на учебното съдържание и трансферирането на умения. По този начин иновацията се превръща в „... крайният резултат от иновационната дейност, получила реализация във вид на нов образователен продукт или усъвършенстван процес, използван в практическата дейност“ [13].

От друга страна иновацията, включително в сферата на образованието, се характеризира като „управленски процес, който изисква специфични инструменти, правила и дисциплина“ [7]. От тази гледна точка акцентът е преместен от специфични нови и полезни идеи до целия организационен процес и процедурите за промяна и развитие на организацията. Според Г. Цоков в рамките на образователните организации могат да се управляват и реализират успешно няколко основни нива на иновационни промени. Това разпределение на иновации на отделни равнища е направено в съответствие с тяхната сложност, времето необходимо за тяхното осъществяване и необходимите усилия. Те са:

1-во ниво на иновации. Промяна в квалификацията на педагогическия персонал. Членове на педагогическия персонал могат да се включат в различни форми на вътрешна и външна квалификация. Възможна съпротива в този случай е малко вероятна и относително лесно може да се преодолее.

2-ро ниво на иновации. Това ниво е свързано с промяна в установените процедури в рамките на организацията. Променените или новите процедури могат да бъдат свързани с: нови форми на контрол върху качеството на преподаване; нови форми на взаимодействие с родителите; въвеждане на нови методи в процеса на обучение. В този смисъл това са допълнителни, по същество частично модифицирани форми на дейност. Тези нововъведения изискват основно промяна в дейностите и функционални характеристики на ръководството и персонала.

3-то ниво на иновации. Включва промяната на структурата на организацията. Това са значително по-сложни промени. При тях се осъществява преразпределение на властта, на отговорностите на отделните учители и педагогически специалисти, промени във функциите на управление. Това ниво на иновации включва и промяна на нагласите в организацията, промяна на поведението на отделни лица или групи.

4-то ниво на иновации. То е свързано с промяна на стратегията за развитие на организацията. Тази промяна се отразява в дейността на организацията като цяло. Тези нововъведения засягат ценностни ориентации на учителите.

5-то ниво на иновации. Промяна на организационната култура. Тези иновации са най-трудни за реализиране и изискват максимално време и усилия. [7]

Успешната реализация на всяко нововъведение изисква строго наблюдение и мониторинг, които се осъществяват на основата на един общ модел на управление на промяната, който минава през следните етапи:

- 1) Наличие на предпоставки за иновацията;
- 2) Признаване на проблемите;
- 3) Възникване на инициатива за преодоляване на дисфункционалното състояние;
- 4) Теоретични и емпирични научни изследвания;
- 5) Създаване на визия, на концепция за нововъведението, преформулиране на индивидуалните роли, правила и отговорности;
- 6) Изпробване на визията с отделни членове на организацията, осъществяване на пилотни експерименти и др. (т.е. изпробване в определени класове или училища);
- 7) Допълнителна обработка на концепцията;
- 8) Запознаване на всички членове на организацията (т.е. педагогическите кадри) с визията, организиране на нови структури, провеждане на обучение за усвояване на нови умения, осигуряване на ресурси и др.;
- 9) Практическо приложение на новостта, обособяване на нови рутини, променени процеси на работа, инструменти и механизми за управление на дейността, осигуряване на гъвкав контрол, продължаващо обучение и развитие, награди и признания, признаване на успеха и др.;
- 10) Прекъсване, бюрократизация и връщане към предишни етапи или консолидация. При консолидация:
- 11) Разпространение на иновацията в други организации (т.е. в цялата образователна система);
- 12) Налагане на иновацията и загуба на нейната новост;
- 13) Замяна на иновацията с нов продукт [25]

Възможността за създаване и развитие на мрежа от иновативни училища е една от важните структурни иновации в Закона за предучилищното и училищното образование.

Една от важните законодателни промени, въведена със Закона за предучилищното и училищното образование, е свързана със създаването на иновативните училища. За пръв път в българското училищно законодателство се определя възможността за провеждане на алтернативни училищни политики. Успешното осъществяване на тази структурна новост за промяна и развитие на образователни организации, до голяма степен ще определи успеха на процеса на разширяване на училищната автономност и на организационната промяна, започнал с влизане в сила на новия Закон за предучилищното и училищното образование.

Според закона иновативните училища постигат подобряване на качеството на образованието, като: *„разработват и въвеждат иновативни елементи по отношение на организацията и/или съдържанието на обучението; организират по нов или усъвършенствен начин управлението, обучението и учебната среда; използват нови методи на преподаване; разработват по нов начин учебно съдържание, учебни програми и учебни планове“* [12].

Критериите за определянето на училищата като иновативни се уреждат в държавния образователен стандарт за институциите. Според този стандарт иновативни училища могат да са неспециализираните държавни, общински и частни училища, които извършват целенасочена, планирана и контролирана промяна, чрез въвеждане на ино-

вативни практики, с които се решават организационни и съдържателни проблеми в образователния процес. Те са училища, които постигат подобряване на качеството на образованието, като:

- „разработват и въвеждат иновативни елементи по отношение на организацията и/или съдържанието на обучението;
- организират по нов или усъвършенствен начин управлението, обучението и образователната среда;
- използват нови методи на преподаване;
- разработват по нов начин учебно съдържание, учебни програми и учебни планове“. [13]

Според процедурата определена в Стандарта училищата кандидатстващи за иновативни представят до 31 януари в Министерството на образованието и науката училищни проекти за иновации, приети от педагогическите съвети и одобрени от родителите на учениците, включени в проекта. Описаният иновативен процес в училищните проекти за иновации може да бъде с продължителност до 4 години и да обхваща всички или част от участниците в образователния процес в училището.

Самите училищни проекти за иновации съдържат: „мотиви за предложената иновация, свързани с обективни данни и анализи на състоянието и елементите на училищния живот; цел на иновацията; подробно описание на иновативния процес и иновацията за определения в проекта период; план за изпълнението по учебни години; възможност за разширяване на обхвата на иновативния процес“ [13].

Постъпилите в Министерството на образованието и науката училищни проекти за иновации разглеждат и оценяват от Комисия за иновативните училища създадена от министъра на образованието и науката. Критериите за оценяване на училищните проекти за иновации са:

- „ясна и конкретна цел на проекта, свързана с повишаване качеството на образованието;
- съответствие на предложените дейности с целите в проекта;
- възможност за проследяване на въздействието от иновативния процес и иновацията върху качеството на образованието;
- измеримост на очакваните резултати;
- приложимост на иновацията и възможности за мултиплициране;
- съответствие с изискванията в държавните образователни стандарти за учебния план, за организацията на дейностите в училищното образование и за общообразователната подготовка“ [13].

Вече има конституирана Комисия за иновативните училища и приети правила и документация за провеждане на необходимите процедури за одобряване на иновативните училища.

Очаква се процесът на утвърждаване на иновативните училища в България да доведе и до положителни промени като:

- Разширяване на креативността и иновативността в образователните организации;
- Създаване на възможности за мултиплициране на образователните иновации;
- Промяна на модела за въвеждане на иновациите в образованието – от налагане на новости по административен път, към създаване на иновации в отделната организация;

- Възможност за създаване на мрежа от иновативни училища, чрез което ще се промени и модела на взаимодействие и координиране между отделните образователни организации;

- Създаване на реална алтернатива на масовото училищно образование.

Иновативните образователни организации се оформят като една от малкото алтернативни възможности за реформиране на българското училище и за разширяване на неговата автономия.

III. Жизненият цикъл на иновацията в образованието. Същност и характеристики на иновативното училище

Според И. Агерондо, за да се наблюдава един цялостно завършен жизнен цикъл на иновация в образованието са необходими поне 10 години [25]. Ако приемем това твърдение за вярно, резултатите от въвеждането на иновации в училищата, защитили проекти за това ще могат да се видят след не по-малко от 9 години. Нещо повече, и на учителите, които работят по иновативни проекти, и на училищните ръководители трябва да е ясно, че заложените в проектите иновации трябва да се разглеждат в дългосрочен план, който трябва да бъде ясно разписан в реализацията на училищната политика.

За осъществяване на иновационна дейност образователни организации трябва да отговарят на определени условия, които могат да се обединят няколко направления:

- *отчитане на ролята на всички елементи на средата;*
- *умело подкрепящо и подпомагащо ръководство;*
- *създаване на подходящи работни структури и професионално учебни общности;*
- *отчитане на множество външни за организацията фактори;*
- *включване на родители;*
- *създаване на стимули;*
- *добра информираност и ефективно общуване. [26]*

За успешно водена иновативна дейност училищните организации търсят и насмат хора с набор от разнообразни допълнителни компетенции като креативност, умения за непрекъснато усъвършенстване, за прилагане на новости, за поемане на рискове, за работа в екип. Училищните лидери определят посоката, приоритетността на иновациите и оказват влияние върху условията за иновации. Те определят и стимулите, които ще мотивират работещите в организацията да се ангажират в реализирането на промяната.

Основните иновативни политики в конкретните училища са насочени към промяна в мястото на ученика (превръщането му в активен конструктор на собственото си знание, субект на педагогическо взаимодействие); в начина на учене (учителят не е единствения източник на знания и знанието се придобива от множество източници); в начина на организиране на учеща среда (мултимедийна среда чрез която ученикът има достъп до различни информационни ресурси); в обмена на информация (учителят от основен източник на информация се трансформира в посредник за обмен на информация); в широкото използване на възможностите на информационните и на комуникационните технологии (съчетаването на информационните технологии с нови образователни теории за преподаване и учене).

Интересен и полезен в този контекст е моделът на иновативното училище в щата Вашингтон, САЩ. Според този модел иновативното училище се оценява като такова в няколко основни насоки на дейност.

Основните педагогически иновации могат да бъдат свързани с:

- Разширяване на учебния ден или да предприеме други мерки, за да се увеличи комуникацията между ученика и учителя;
- Промяна в учебното съдържание, която да е свързана със социалните и / или академични нужди на отделните ученици;
- Разширяване на партньорствата на училището с общността, бизнес, и / или други организации от местната общност;
- Да се включват изследователския подход в процесите на преподаване и учене;
- Иновациите да не са изолирани в един или два класа, а да се реализира в цялото училище;
- По-активно ангажиране на учениците в работата им по конкретни теми, академични или кариерни области;
- По-широко използване на интерактивни и творчески методи на обучение, като например учене на основата на проекти;
- Използване на интердисциплинарен подход към обучението;
- Образователните предизвикателства по-адекватно да отговарят на потребностите на учениците;
- Реализиране смели, креативни и иновационни стратегии, за да адаптира процеса на обучение в по-голяма степен към нуждите на учениците.

Другите насоки на дейност, по които се оценява иновативното училище, са следните:

- Очаквания към учениците – от учениците се очаква да се отличат и отговарят или надвишават лични и/или базовите училищни очаквания; учениците се включват в дейности, свързани с критично мислене, решаване на проблеми и за прилагане на знанията в реалния свят ситуации.
- Очаквания към учителите – високи очаквания и стандарти към педагогическите специалисти; от учителите се очаква да идентифицират и да помогнат на учениците да се справят с по-високите лични и / или училищни очаквания; от учителите се очаква да осигурят учебна среда, която предизвиква интереса и активността на учениците.
- Диференциране на обучението и наличие на образователни опции – на учениците е предоставен образователни възможности, съобразени с техните различни стилове на учене; училището разполага със система за идентифициране на академични и други нужди на отделните ученици; учебните програми са проектирани така, че да дават възможност за персонализиране на обучението.
- Родители и общностни партньорства – училището е разработило формални и / или неформални партньорства с родителите, общността, бизнес, университети и / или други организации; представители на партньорите са пряко ангажирани с учениците като ментори и наставници, или в други роли.
- Училището като образователна лаборатория – наличие в училището на образователно експериментиране и иновации; учители и администратори непрекъснато дават оценка на напредъка на учениците си и коригират тяхната образователна програма въз основа на оценката; персоналът на училището споделят своите успехи и предизвикателства с други преподаватели и заинтересовани страни.
- Доказателства за успех – училището е успешно в постигането на високи академични очакванията за техните ученици; наличие на тенденция за подобряване на академичните постижения, дипломиране, и / или други показатели на учениците; академични и други показатели сочат, че училището е по-добро в сравнение с партньорските училища. [7 и 27]

Като цяло иновативните училища във Вашингтон постигат следните цели:

- Осигуряват на учениците и родителите разнообразен набор от образователни възможности;
- Насърчават активното участие на общността и партньорство с местните училища;
- Изпълняват ролята на лаборатории за образователна експериментация и иновации;
- Реагира и се адаптира към различни стилове, подходи и цели на обучението;
- Предявява към ученици и преподаватели по-високи очаквания и стандарти;
- Насърчава и улеснява реализирането на смели, креативни и иновативни образователни идеи. [7 и 27]

Интересен е статутът на иновативните училища, според новото българско училищно законодателство.

През юли 2017 г. правителство одобри първия списък с иновативни училища в България. Общо 184 учебни заведения са избрани и предложени от Комисията за иновативните училища към Министерството на образованието и науката. Този акт на правителството води до демократизирането и разширяването на училищната автономия в образованието. И най-вече опита на иновативните училища, ще даде възможност да се промени моделът за реализиране иновациите в българското образование – от предимно административно-политически, централизиран, той да се превърне в организационен, свързан с разпространяване на нововъведенията отдолу-нагоре. А това важно условие за успеха на всяка образователна реформа.

За първи път в българското училищно образование е предоставена възможност на почти 200 училищни организации от цялата страна да реализират в 4 годишен период иновативни проекти. Проектите са разпределени, както следва:

- разработване и въвеждане на иновативни елементи по отношение на организацията и/или съдържанието на обучението 46 училища;
- организиране по нов или усъвършенстван начин управлението, обучението и образователната среда – 51 училища;
- използване на нови методи на преподаване – 88 училища;
- разработване по нов начин учебно съдържание, учебни програми и учебни планове – 14 училища.

В списъка на иновативните училища за учебната 2018/2019 година са вписани 290 учебни заведения от 103 населени места.

Проектите за иновации са насочени към разработване и въвеждане на иновативни елементи по отношение на организацията или съдържанието на обучението, организиране по нов или усъвършенстван начин на управлението, обучението и образователната среда, използване на нови методи на преподаване, както и разработване по нов начин на учебно съдържание, учебни програми и учебни планове. Иновативните процеси в тях могат да бъдат с продължителност до 4 години, като в тях могат да се включват всички или част от учениците. В проектите на училищните организации за всяка учебна година са описани конкретно етапите на напредъка и резултатите, които подлежат на мониторинг. Определени са целите и идеите, свързани с личностното, интелектуалното и емоционалното развитие на учениците.

Благодарение на различните иновации учениците имат възможност да се срещнат с професионалисти в реална работна среда, да развият своите умения за учене чрез сътрудничество и взаимодействие – работа в екип, комуникация, креативност и критично мислене. Възпитаниците на училищата могат да наблегнат на изучаването на нови езици, включително и за програмиране. Могат да „влязат в обувките“ на

учителите си и да заемат тяхната роля, преподавайки на своите съученици. В голяма част от училищата с иновативни елементи се набляга на изкуствата, увеличавайки броя на часовете, свързани с тях.

Варна

В основно училище „Цар Симеон I“, е разработен проект „Училище за успешни личности“, като се залага и на новите технологии, които се използват в обучението. „Иновативните елементи са по отношение на организацията и съдържанието, като в продължение на 4 години в различни класове (втори и пети клас) се въвеждат иновации за формиране на умения за учене, чрез сътрудничество и взаимодействие – работа в екип, комуникация, креативност и критично мислене. Всяка година се включват нови класове от 2-и и 5-и клас, които следват стъпките на предходните“. Обучението е насочено към задълбочено формиране на конкретно умение, като през учебната 2018-2019 г. ще се работи за лидерство и работа в екип.

През първата година глобалната тема е „Успешни личности, които ни вдъхновяват“.

През втората година се работи за развитие на умения в креативност чрез изучаване на глобалната тема „Идеи, които променят света“.

На третия етап от проекта учениците ще разработват нова тематика: „Проблеми на съвременния свят – възможни решения“, по която ще се работи за критично мислене и решаване на проблеми.

Темата „Лидерство и работа в екип“, замислена за четвъртата година, е естествен завършек на иновативния процес и начало на нова иновация.

Добрич

Средно училище „Св. Климент Охридски“ – Добрич кандидатства с проект „Проектно-базирано учене чрез изкуства“. Иновацията се основава на разбирането за свързване на предишния опит на учениците с новите знания чрез активна познавателна дейност. Сред новите методи на преподаване са откривателско учене; „обърната класна стая“; интерактивни методи; работа по проекти; иновативни изследвания в областта на гражданското образование. В обучението са обхванати 450 ученици – всички са I, II, III и IV клас, като през първата година на иновацията участват само учениците от първи и втори класове, а от следващата учебна година – и трети клас.

Стара Загора

Търсене на оперен фантом зад сцената, в шивалнята, в залата и сред кулисите е част от иновативния проект „Зограф“, който е реализиран от преподавателите и учениците в старозагорското Второ основно „Петко Славейков“. Тази практика е наложена отдавна от учителя по рисуване. Част от уроците се провеждат извън учебното заведение: в художествената галерия, в регионалната библиотека, в музея и в оперния театър. Първата тема с децата от паралелките с изобразително изкуство е да запознае малките със сградата, в която учат, която е паметник на културата, за която е добре да се знае и оценява.

Велико Търново

В Природо-математическата гимназия „Васил Друмев“ във Велико Търново в иновацията са обхванати общо три паралелки и петима учители. За профил Математически са въведени нови учебни предмети – Компютърна математика в VIII клас и Приложна математика в IX клас. В основата на тези предмети са залегнали изучаването на динамичен математически софтуер и система за компютърна математика, с

които се развива алгоритмично мислене, изграждат се умения, необходими за всички технологични специалности. В иновацията са обхванати две паралелки и трима учители. За профил Софтуерни и хардуерни науки са въвеждани на два нови учебни предмета в VIII клас: Въведение в програмирането на C++ и Компютърна математика, и един нов предмет: Алгоритми и структури от данни в IX клас. Учебното съдържание е така структурирано, че се изучават основите на компютърните науки, изграждат се практически умения за разработка на софтуер със съвременни софтуерни технологии и се развиват екипни умения. Програмата е разработена така, че усвояването на необходимите понятия и умения става чрез активно участие на ученика в учебния процес.

Кюстендил

Пето ОУ „Христо Ботев“ в гр. Кюстендил ще повишава знанията на учениците си по природни науки. Планираната иновация е насочена към повишаване мотивацията на учениците към изучаване на знания по природни науки и даване на отговор на въпроса, защо трябва да се учат. Чрез използването на интерактивни методи и ИКТ в задължителното обучение, заниманията по интереси и свободното време учениците придобиват математически, природонаучни и дигитални компетентности, умения за прилагане на принципите за устойчиво развитие. Очаква се учениците представят резултатите от своите произведения като продукти, да работят в екип или самостоятелно с научен ръководител и учител. В процеса на работа се разкриват възможностите и талантите на учениците, като се организират условия за изяви според интереси. За да развият творческите си възможности при провежданите занимания, на децата са били осигурени необходимите материални и дигитални ресурси. По данни от училището за изминалата 2017/2018 учебна година е отчетен по-висок среден успех от учениците от иновативните паралелки като резултат от иновативните дейности през годината.

Разград

Целта на иновацията в Професионална гимназия по химични технологии и биотехнологии „Мария Кюри“ в Разград е постигане на по-високо качество на професионалното образование чрез организиране на учебната среда по нов начин. За учениците от 11-и и 12-и клас част от учебния процес е изнесен в една от фирмите в града, като идеята е да се преодолеят границите между отделните учебни предмети и учениците да усвояват комплекс от знания, необходими им за професионалната им реализация. Те могат да наблюдават протичането на химичните и биотехнологичните процеси в реални работни условия при използването на съвременни технологии (производство на различни антибиотици и други продукти), анализи в лабораториите на предприятието на най-модерни типове апаратура. Новата организация предопределя и използването на нови методи на преподаване, включени са ментори и консултанти от страна на фирмата-партньор в реална работна среда.

Русе

Средното училище с преподаване на немски език „Фридрих Шилер“, Русе, наричано още Дойче шуле, разработи проект с иновативни елементи при чуждоезиковото обучение, които ще се прилагат през учебната 2018/2019 година. Тези промени ще засегнат паралелките в първи, осми и девети клас. Работната група по проекта, съставена от педагогически специалисти на училището, разработи нова учебна програма и нови методи на преподаване по немски език в първи клас, нови методи на преподаване по немски език в осми клас и по английски език в девети клас. Освен Дойче шуле още три училища в Русе са включени в списъка на иновативните школи –

основните училища „Любен Каравелов“ и „Иван Вазов“ и Английската гимназия „Гео Милев“.

Бургас

Най-голямата езикова гимназия ПГРЕ „Г. С. Раковски“ е заложила на дигиталните технологии в образователния процес. От учебната 2018/2019 година учениците се обучават по иновативна програма, която предвижда използването на метода „обърната класна стая“, при който в процеса на преподаване се ангажират и самите ученици. Предвижда се около 30% от учебния материал на 8-и и 9-и клас да бъдат преподавани на учениците нестандартно, чрез видеоуроци. Преподаването на учебното съдържание става чрез видеоклипове, които са предварително подготвени от учителите. Но учениците са тези, които в клас преподават уроците. Учителите, разбира се, контролират и ръководят изцяло процеса от началото до края. В иновативната програма са ангажирани 15 преподаватели, които ще работят по системата „обърната класна стая“. Този процес дава възможност на класовете да работят по групи. Това е един от начините за внедряване на дигитални технологии и развиването на умения в тази насока, казват учителите. „В Европа този метод е много популярен и интересен, харесван от учениците.

От учебната 2018/2019 година още няколко училища в гр. Бургас спечелиха проект за иновации. Сред всички училища най-голям интерес буди ОУ „Александър Георгиев-Коджакафалията“, поради факта, че иновацията е присъдена на цялото училище.

ОУ „Александър Георгиев-Коджакафалията“ е новосъздадено училище, което от самото начало на съществуването си (2017 г.) залага на съвременни иновативни подходи за педагогическо взаимодействие, отговарящи на изложената в Стратегията за развитие на училището мисия за изграждане на личности, които притежават знания и умения, адекватни на съвременното дигитално информационно общество, за да бъдат учениците конкурентоспособни в професиите на бъдещето. Заложено в ядрото на предлаганата иновация съчетание от развитие на дигиталната компетентност и интегриран подход на обучението отговаря на необходимостта от умения, приложи ми в условията на дигиталната трансформация на съвременния свят.

ОУ „Александър Георгиев-Коджакафалията“ разполага с високотехнологична материална база, отговаряща на изискванията на съвременното образование с иновативни елементи. Оборудването позволява цялостна реализация на описаните по-горе методи, стимулирайки креативността на учениците и учителите. В училищната общност се изгражда култура на отворена комуникация посредством постоянна обратна връзка между ученици, учители и родители със средствата на платформата за управление на образованието shkolo.bg и с неформалните инструменти на затворените социални групи. Основна роля при формирането на позитивна среда играе училищният психолог, който осъществява постоянна и продължаваща подкрепа за ученици и родители, както индивидуално, така и в групови тренинги и училища за родители.

Освен традиционни методи като беседа, лекция, упражнение, наблюдение и др., в ОУ „Александър Георгиев-Коджакафалията“ се използват и съвременни подходи като проектнобазирано обучение, дебати, изнесено обучение, групово дискусия, ситуационни методи /метод на конкретната ситуация; казус; симулация/, евристична беседа, игрови методи, вкл. използването на ИКТ, обръната класна стая, метод на недостига на информация, метод на излишъка на информация, бинарен урок.

Посочените интерактивни методи отговарят на изискванията за целесъобразност и подчиненост на целите на образователния процес и покриват индивидуалните стилове на учене. Те осигуряват интелектуални и практически предизвикателства и така се постига интеграция между знанието и действието, както и между знанията и уменията, придобити по различните учебни дисциплини.

Концепцията на училището съчетава интегрирания подход и новите технологии. Предвид факта, че дигиталната компетентност променя спецификите си и вече обхваща всички останали компетентности от референтната рамка, според управлението на училището, тя може да послужи като комплексно решение за развитието на целия набор от компетентности по отношение на съвременното технологично поколение. А интегрираният подход на обучение се дефинира като най-удачен за преодоляване на предизвикателствата пред образователната система.

Крайната цел на предлаганата иновация е, изграждайки комплексни компетентности на базата на интегрирания подход на обучение и прилагайки към тези умения високотехнологични инструменти за педагогическо взаимодействие и работа, учениците да се подготвят за предизвикателствата на дигиталното общество и професиите на бъдещето. Наред с това училището си е поставило задача да разработи методика, която успешно да обедини възможностите на ИКТ със спецификите на учебното съдържание и да въвлече учителите и учениците в процеса на създаване на индивидуален стил на работа и откриване на творчески подходи при осъществяване на процеса на обучение и личностно развитие.

Въведената в ОУ „Александър Георгиев-Коджакафалията“ иновация обхваща учениците, които през учебната 2018/2019 година са в I, II, V и VI клас. Решението се базира на две взаимно допълващи се концепции:

1) **Интегриран подход:** Интегрираният подход има организационно-практически характер. Познавателната дейност се формира предимно емпирично, но не изключва теоретичните понятия и обобщения, на които се крепи усвояването на учебното съдържание. Осъществява се идеята за единство и активно взаимодействие на учебните предмети като съставни части от процеса на обучение, които органично се обединяват, в резултат на което се очертават и разкриват новите интелектуални хоризонти и синхронно се развиват ключовите компетентности. Не на последно място, интегрираният подход позволява прилагането на подпомагащи форми на педагогическо взаимодействие като посочените в т.3.2., които позволяват учебното съдържание да се адаптира към индивидуалните стилове на учене.

През учебната 2017/2018 г. педагогическият екип разработва и прилага успешно интегрирани уроци в I и V клас. Реализират се двоични, троични и четворни между-предметни взаимодействия като: математика - информационни технологии; човекът и природата - български език и литература - информационни технологии - изобразително изкуство; английски език - география и икономика - информационни технологии и т.н. Подходът се посреща с голям интерес от учениците и с безрезервната подкрепа на родителите, като в същото време дава отлични академични резултати – учениците от I и V клас на ОУ „Александър Георгиев-Коджакафалията“ заемат призови места в национални и международни състезания и олимпиади.

Подходът позволява и създаването на нови образователни проекти като въведените под формата на занимания по интереси часове по краезнание, в които учениците използват знанията си от задължителното учебно съдържание, за да изучават родния си град.

2) *Развитие на дигитални умения.* ИКТ присъстват неизменно в методическия дизайн на обучението. По този начин се отговаря на изискванията на съвременното информационно общество, както и на предефинирането в интегрален технологично доминиран план на ключовите компетентности.

Концептуалното решение, което се внедрява, е използването на обучителен микс от дигитални инструменти и ресурси, обслужващи интегрирания подход и развитието на технологичните умения включва:

- Облачна платформа Office 365, посредством чиито функционалности се реализира интегрираното обучение в V клас;
- Learningapps – инструмент за създаване на интерактивни уроци, позволяващ обединяване на различни предметни области;
- Minecraft: Education Edition – ключов елемент от иновацията, прилаган във всички учебни предмети. С помощта на учителя самостоятелно или в група учениците създават светове и изследват заложената в учебното съдържание проблематика, създават модели, симулации, решават практически задачи и намират творчески алтернативи на поставени проблеми.

От своя страна, въведените под формата на занимания по интереси часове по основи на програмирането привличат 100% от учениците на целодневна форма на обучение. От 8 паралелки, обучаващи се в училището през 2017/2018 година, са сформирани 8 пълни групи за основи на програмирането, които развиват начални софтуерни умения посредством програмируеми играчки като bee-bot и Finch и цялостни решения за визуално програмиране като code.org, Scratch и Minecraft.

Реализацията на иновацията изисква нов тип методика и вътрешнопедагогическо взаимодействие. Учителите работят в тясно сътрудничество при разработването на уроците, планират календарни дейности и се учат един от друг, прехвърляйки границите на тясната си специалност, увеличат свои колеги, ученици и родители, като предефинират понятието „скип“. По този начин се оформя иновативна училищна общност, която има висок фактор на въздействие върху заобикалящата я градска среда.

IV. Иновативни училища по света и тяхната философия

Подготовката на детето/на ученика за свят, който все още не съществува, не е лесна задача за който и да е преподавател. Учениците имат нужда да бъдат провокирани и вдъхновени. Те искат да си сътрудничат и да работят със своите връстници, обичат технологиите и имат потребност да бъдат включени колкото се може повече в учебните им часове.

Казано в едно изречение, децата имат по-високи очаквания към образователната система, отколкото тя към тях.

Критериите, които отличават иновативното от обикновеното училище, включват:

- технологична достъпност
- насърчаване на креативността и творчеството
- равенство между индивидите
- колаборация в работния процес и
- поощряване на дигиталната грамотност.

В комбинация тези пет критерия са силен инструмент за формиране в хода на обучението на умения за 21-ви век – Сътрудничество, Комуникация, Критично мислене, Творчество. [23]

По-долу в текста са посочени няколко примера, които показват на практика, каква е успешната формула за иновативно училище и как се случва промяната в стандартизираното образование по света.

Иновативно училището в Латвия

Според модела на иновативното училище в Латвия се работи в три области на подобрене.

Първата основна област е училищната култура. Нейното развитие, е свързано със следните основни моменти

- Демократично и отворено управление на образование – Открит процес на вземане на решение Учители са въввлечени в процеса на вземането на решения, училище форум за дискусии, „велики събирания“, всеки е добре дошъл да коментира, предполагат или работа на нови инициативи. Учителите развиват програми в партньорство (Интердисциплинарен подход в преподаването)

- Лидерство и визия – училищен мениджмънт подкрепя на иновациите определя ясни и конкретни визия. Индивидуални срещи с персонала. Учителите са постоянно вдъхновени и подкрепени за въвеждане на нови практики от училище управление

- Вътрешна комуникация – Силна вътрешна комуникационна система, редовно обсъждане на програмните цели на срещите на педагогическия персонал.

- Учебни общности – Споделяне на опит между учители, образувателните учителски групи, които споделят опит анализират работата, взаимни наблюдения на учители, общи теми за проучване на учебни програми; участие на родители и на други заинтересованите страни в учебна общност; срещи в училище, където учениците и родителите могат да споделят мнението си по теми от учебното съдържание и теми; училището е отворено за споделяне своята визия, цели и действия с обществеността, с което се гарантира непрекъснатата обратна връзка ;

- Практики за професионално развитие – Постоянна квалификация на учители; повишаване на технологичните умения на учителите, обучение на основата на проекти, технология интеграция в учебните програми и педагогически умения; наличие на визията на училище за професионалното развитие на учителите

Втората област на подобрене е *процесът на обучение.* Основните компоненти на усъвършенстване тук са:

- Изучаването на уменията на 21-век – Комуникация на майчин език и чужди езици; формиране на основни математически, природо-научни и дигитални умения чрез извършване на дейности, като новите знания се усвояват чрез групова работа, изследователски проекти, съвместни задачи; социални и граждански компетенции – комуникационни умения, разработен чрез група работи, презентация, съвместни проекти, дискусии и задачи на групата; разрешаване на проблеми, иновации и предприемачество – учениците търсят решения за решаване на проблеми, без преди това известна процедура, научили се да осъзнават риска и проявяват инициатива да се поемат рискове; умения за самостоятелно учене и организиране на обучаваните; културно съзнание и глобална перспектива – знания и умения за работа в различни културни среди с помощта на широк спектър от знания и ресурси, справяне с глобалните проблеми, без предварително определени отговори.

- Интердисциплинарни подходи – широко използване на проектно-базирано обучение при интегрирани в учебните програми, /например дни за проекти, които съчетават използване на знания от различни теми/; сътрудничество с други участни-

ци в образованието – учебен процес включва сътрудничество с ученици и учители от други училища, местни публични органи, неправителствени организации ;

- Организация на процеса на обучение – засилен ученически избор на предмети и инструменти използвани в учебния процес; възможности за обратна връзка и самооценка от страна на учениците.

Третата област на подобрене в иновативните училища е **образователната среда**. Основните компоненти на усъвършенстване тук са:

- Физическа учебна среда – Гъвкаво училищно пространство, което може да се трансформира за променящите се нужди – иновативна педагогика и по-добра интеграция на ИКТ, /например премахване стени и мебели на класна стая/;

- Интеграция на информационните и комуникационни технологии (ИКТ) – наличие на интерактивен училищен уеб сайт, който позволява на учители, ученици и други заинтересовани страни да поддържат връзката си с училище, въпреки тяхното местоположение, интеграция на социални мрежи с училищния сайт; технологиите са ежедневна част от учебния процес, като са интегрирани в учебните програми и ИКТ се използва в различни моменти на учебна дейност – домашни работи, проекти и работа по групи и т.н.; наличие на модерни технологии в училище – компютърни зали, компютри, лаптопи, безжичен интернет, интерактивни бели дъски, дигитални фотоапарати и т.н.

- Достъпност на учебната среда – Учебна среда, която е достъпна за учениците. Околната среда и инфраструктурата са на разположение на учениците след учебното време за индивидуално развитие.

В зависимост от нивото на реализираните подобрения в основните области и компоненти за усъвършенстване в тях, училищата в Латвия се оценяват като:

- „не-иновативно;
- отчасти иновативно;
- умерено иновативно;
- иновационно адаптирано;
- иновационен лидер“ [7 и 28].

Училището Steve Jobs в Амстердам, Холандия

Методологията в училището отхвърля конвенционалните методи на образование. Всяко дете преминава през учебното съдържание за своята възрастова група по индивидуален план, определен от собствените му темпове на възприемане на преподавания материал.

Индивидуалният план се оценява и развива от детето, неговите родители и неговите тренъори (така се наричат учителите) на всеки шест седмици.

Въз основа на резултатите се предлагат нови лични предизвикателства, които да стимулират учебния процес и нови начини на преподаване, от които детето и родителите му могат да изберат.

Всички ученици от 4-ти до 12-ти клас получават таблети на компанията Apple, напълно заредени с приложения, които да ръководят индивидуалното обучение. Целта е децата да се ангажират да проектират собственото си образование. [23]

Училището Innova в Перу

Innova е училище, което съчетава няколко различни форми на обучение – технологична форма – онлайн обучение, водене на стандартни уроци, както и груповата форма на обучение. Всички те се провеждат в дизайнерска постройка, проектирана да бъде модулна и приспособима към мястото [23].

Гимназията Ørestad в Копенхаген, Дания

Гимназията представлява гигантски експанзивен стъклен куб-класна стая, в която се обучават над 1100 ученици. Половината от времето те прекарват в изучаване на определени предмети, важни за придобиването на основни знания и компетенции. А в другата половина от учебния ден си сътрудничат помежду си в отворена среда и решават казуси, които да ги подготвят да мислят открито по различни житейски теми.

Според директора на училището, преподавателите искат да работят в среда, където заедно с учениците да правят изследвания и анализи по казуси, засягащи проблеми от световна величина, защото според тях, за да е ефективно образованието, училището трябва да е отворено към външния свят.

Благодарение на удобната си кръгла форма, откритите пространства, които са основна част от интериора на гимназията, дават свобода и енергия на учениците по време на учебните им сесии. Вдъхновени от заобикалящата ги атмосфера, те се мотивират да предприемат и участват в собственото си обучение. Децата са разделени на групи и в импровизираните класни стаи от време на време биват ръководени от учител. Подвижните стени и библиотеки създават по-уединена обстановка за учене, когато има нужда от по-детайлно задълбочаване в учебния материал [23].

В заключение може да се каже, че иновативните училища са училища, които постигат подобряване на качеството на образованието въз основа на въвеждането на нови подходи (компетентностен, трансверсален, интегративен) по отношение на: организацията на педагогическите взаимодействия с учениците, организацията на учаща среда (която е подкрепяща, приобщаваща, социално-педагогическа) планиране и адаптиране на учебното съдържание спрямо учениците (познавателния опит, познавателната активност, стилът на учене, възрастовите и индивидуални особености на ученика, темпа на работа), методи на преподаване, управление и организация на учебния процес, квалификация на педагогическите специалисти. (Схема 1)

Схема 1. Характеристики на иновативното училище

Критериите, на които трябва да отговаря едно училище, за да е носител на промяната и за да внася иновации в образователния процес:

- Интегриран подход в преподаването на учебното съдържание, интердисциплинарност;
- Иновации в организацията на образователната среда;
- Интерактивни методи на преподаване, включващи съвременни технологии и програмни продукти;
- Креативност на директора и екипа от педагози и психолози;

- Методи на преподаване, съответстващи на познавателните възможности на учениците и развиващи умения и компетентности;
- Методи на преподаване, основани на дискусия, диалог, интеракция между учителя и учениците;
- Възможност за проследяване и измерване на резултатите от обучението върху качеството на образованието;
- Проверка на знанията под формата на индивидуално и екипно разработване на проекти;
- Високо ниво на взаимодействие между учители и родители.

Представените идеи теоретично са заложи в стратегията на иновативните училища като алтернативен модел за промяна в образованието в света и в България.

Ще завърша с цитат от книгата на сър Кен Робинсън „Креативните училища“: *„Ефективното обучение винаги предполага баланс между възискателност и свобода, традиции и иновации, индивид и група, теория и практика, между нашия вътрешен и външен свят“.*

Считам, че именно в това е разковничето към успеха при това не само в сферата на иновациите в образованието.

БИБЛИОГРАФСКА СПРАВКА:

1. Алексиева, М. Съвременни проекции на началната училищна педагогика, Бургас, 2017.
2. Банова, В., Александрова, Н., Башовски, Ив. Ръководство за изследване на детето – I част, София, 2000.
3. Батоева, Д., Попов, Т., Драголова, Е. Педагогическа и психологическа диагностика, София, 2007.
4. Боев, Б. Учителя за образованието, София, 2011.
5. Молберг, Ш., Съблом, М. Фокусирано към решения образование, София, 2006.
6. Робинсън, К. Креативните училища. Революцията, която преобразява образованието, С. 2017.
7. Цоков, Г. Иновативните училища като алтернатива в българското училищно образование, <http://galintzokov.blogspot.com>
8. Цоков, Г. Алтернативи в образованието, Пловдив, 2017
9. Чавдарова-Костова, С., Делибалтова, В., Господинов, Б. Педагогика, София, 2012.
10. New Schools Network. Comparison of different types of school. A guide to schools in England.
11. Robinson, K. You, your child and School, Penguin Books Ltd., 2018
12. Закон за предучилищното и училищното образование. Обн. - ДВ, бр. 79, 2015
13. Наредба № 9 от 19.08.2016 г. за институциите в системата на предучилищното и училищното образование. Обн. - ДВ, бр. 68 от 30.08. 2016.
14. Наредба № 10 от 01.09.2016 г. за организация на дейностите в училищното образование. Обн - ДВ, бр. 73 от 16.09. 2016.
15. Европейска комисия. Обзор образованието и обучението за 2017 г., С. 2017, https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/monitor2017-bg_bg.pdf

16. Национален статистически институт, Образованието в Република България през учебната 2016/2017 година, <http://www.nsi.bg/bg/content/>
17. © Actualno.com, „Стига вече“: Плачевната статистика за българското образование, https://www.actualno.com/education/stiga-veche-plachevnata-statistika-za-bylgarskoto-obrazovanie-news_522268.html
18. Ангелова, Ек. Иновативните училища в света и тяхната философия, [lifebites.bg, https://www.lifebites.bg/innovativni-uchilishta/](http://www.lifebites.bg/innovativni-uchilishta/)
19. България държи първенството по неграмотност в ЕС, <http://bnr.bg/euranetplus/post/100755603/bulgaria-darji-parvenstvoto-po-negramotnost-v-es>
20. Да влезеш в обувките на учителя си – иновативните училища през 2018/2019 година, <https://uchiteli.bg/news/da-vlezesh-v-obuvkite-na-uchitelq-si-inovativnite-uchilishta-prez-2018-2019-godina/4277>
21. За иновативните училища, [uchiteli.bg, https://uchiteli.bg/interesting/za-inovativnite-uchilishta/1834](https://uchiteli.bg/interesting/za-inovativnite-uchilishta/1834)
22. Иновативните училища – класации и характеристики, [progresivno.org, http://www.progresivno.org/innovative-schools-discussion/](http://www.progresivno.org/innovative-schools-discussion/)
23. Критериите, обединяващи най-иновативните училища, [digitalkids.eu http://digitalkidz.eu/blog/kriteriite-obodinyavashti-nai-kreativnite-uchilishta.html](http://digitalkidz.eu/blog/kriteriite-obodinyavashti-nai-kreativnite-uchilishta.html)
24. Новото училище. Какво означава иновативно образование и как да стигнем до него, capital.bg
25. Aguerrondo, I. Why Does Innovation Survive and What Makes It Function. – In: Emerging Models of Learning and Innovation. OECD / Mexico International Conference. Merida. 2006. Available online at: www.ocde.sep.gob.mx/ocde/eng/docs/document_13.pdf
26. An Innovation Roadmap: Criteria for Innovative Schools in the 21st Century. Teaching Matters, 2010. http://www.teachingmatters.org/files/rubric_package.pdf
27. Innovative Schools in Washington: What Lessons Can Be Learned? Summary of Legislation and the Selection Process, 2013 http://www.wsipp.wa.gov/ReportFile/1388/Wsipp_Innovative-Schools-in-Washington-What-Lessons-Can-Be-Learned_Appendix-A-Summary-of-legislation-and-selection-process.pdf
28. Plotnieks, D. Conception of an innovative school and its development opportunities in Latvia, 2011. <http://www.eco.u-szeged.hu/download.php?docID=40506>